

**Ramazan MUSLU, *Emir Abdülkâdir el-Cezâirî - Hayatı ve Tasavvufî Görüşleri*, İstanbul: İnsan Yay., 2011.
285 sf.**

M. Akif KOÇ*

Emir Abdülkâdir b. Muhyiddin el-Cezâirî el-Hasenî, hayatı kahramanlıklarla dolu bir devlet adamı ve komutan aynı zamanda bir sûfî ve büyük bir düşünürdür. Tasavvufî-mânevî eğitime henüz ailesinin yanındayken dâhil olan Emir Abdülkâdir, farklı tarikatlardan icazet alma mazhariyetine erişmiştir. Aldığı tasavvuf terbiyesinin sonucunda ruhî ve manevî açıdan iyice olgunlaşmış ve bu birikimiyle aynı ismi taşıdığı Muhyiddin b. Arabî'nin düşüncelerini şerh etmiş ve yorumlamıştır. Böylesine önemli bir sûfî-müellif ve büyük bir devlet adamı hakkında maalesef ülkemizdeki çalışmalar yok denecek kadar azdır. Ramazan Muslu tarafından hazırlanan "Emir Abdülkâdir el- Cezâirî Hayatı ve Tasavvufî Görüşleri" başlığını taşıyan eser, Türkçede Emir Abdülkâdir'in tasavvufî yönünü ele alan bir ilk çalışma hüviyetindedir. Eser İnsan Yayınları düşünürler dizisinin 27. kitabıdır.

Bir giriş, iki bölüm, bir sonuç ve son olarak da ekler bölümünden oluşan çalışmanın giriş bölümünde, genel anlamda Kuzey Afrika özelde ise Cezayir'deki tasavvufî hayata genel bir bakış yapılmış bu bölgenin insanları ve bu bölgedeki tasavvuf kurumlarının işleyişi incelenmiştir. İlk bölümünde Emir Abdülkâdir'in hayatı, şahsiyeti, eserleri ve tasavvufî görüşleri incelenerek okuyucuya tanıtılmıştır. İkinci bölümde ise daha özel anlamda biraz daha derinleşerek Emir'in tasavvufî görüşleri incelenmiştir. Sonuç kısmında ise bu çalışma neticesinde ulaşılan bilgilere yer verilmiştir. Ekler bölümünde ise Emir Abdülkâdir'e ait fotoğraflar, komutanlığı sırasındaki aldığı madalyalar ve bir takım yazışmalarına yer verilmiştir.

Emir Abdülkâdir 26 Eylül 1807 yılında Cezayir'in Oran bölgesinde bir Kâdirî tekkesinde dünyaya gelmiştir. 76 yıllık bir ömür geçiren Emir, bu ömre birçok şey sığdırmış ve bir bakıma hayran olduğu Muhyiddin İbnü'l-

* Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (akifkoc06@hotmail.com)

Arabî'nin şehri Şam'da vefat etmiş ve onun kabrinin yanına defnedilme mazhariyetine de erişmiştir. Ailesinin ve yaşadığı çevrenin de etkisiyle iyi bir eğitim hayatı geçirmiştir. Ona göre tasavvufun hem zihin âleminde hem de yaşantı da var olması gerekmektedir ve kendisi hayatında bunun en güzel örneğini vermiş tasavvufu bir yaşam biçimi haline getirmiştir. Emir Abdülkâdir'in gençlik döneminde patlak veren Fransız işgali ve Osmanlı Devleti'nin o zamanki zayıflığı ile bu işgale karşı koymadaki başarısızlığı Emir'i siyasî ve askerî anlamda mücadele etmeye ve vatanı için çalışmaya yönlendirmiştir. Bölge halkının Emir'e komutan vasfı ile bakması 1832 ile 1847 yılları arasında olmuş ve o bu yıllar arasında vatanı için canını dahi verebilecek bir komutan olarak mücadele etmiş ve takdirleri toplamıştır. Bu dönemde Emir Abdülkâdir, çok önemli işler yapmış "Asakir-i Muhammediyye" adını verdiği bir ordu kurmuş, "Muasker" şehrini başkent yapmış, "Muhammediyye" adı verilen gümüş paralar bastırmış, böylece de Fransızlara karşı güçlü ve dirençli bir karşılık vermek istemiştir. 1847 yılında Fransızlar tarafından esir alınan Emir hapisanelerde kalmış III. Napolyon'un göreve gelmesiyle birlikte Bursa'ya gitmesine izin verilmiştir. Bu dönemde zaten Osmanlı tarafından takdir edilen ve sevilen bir kişilik olan Emir güzel bir şekilde ağırlanmış, 1855 Bursa depremi olduktan sonra vefat edeceği yer olan Şam'a hicret etmiş ve ömrünün sonuna dek burada ikâmet etmiş, 1883 yılında Şam'da vefat etmiştir.

Emir Abdülkâdir önceden de değindiğimiz üzere yalnızca siyasî ve askerî mücadelelerde bulunmamıştır. Tasavvuf onun için ayrı bir mücadele ve mücadele sahasıdır. Kâdirî tekkesinde doğması hasebiyle Emir Abdülkâdir ilk önce Kâdirî hırkasını giymiş ve icazetini almıştır. Özellikle Şam'a döndükten sonra kendisini ilme ve tasavvufi yaşantıya veren Emir, burada Nakşbendiyye ve Mevleviyye tarikatlarına intisap etmiş ve bu iki tarikten de icazet almıştır. Malikî mezhebine mensup bir sûfi olmasının yanı sıra o, felsefî birikimiyle de dikkat çeken bir kişiliktir. Gazzâlî'nin "İhyâu ulûmi'd-dîn" adlı eseri ve Muhyiddîn İbnü'l-Arabî'nin eserleri her zaman başvuru kaynağı olmuş ve bu iki büyük şahsiyeti kendisine önder olarak seçmiştir. Kendisinin İbnü'l-Arabî'ye her yönüyle duyduğu bu hayranlığından dolayı etrafındakiler ona İbnü'l-Arabî'nin sırlarının vârisi, makâmlarının ve hâllerinin ârifi ünvanlarını layık görmüşlerdir.

İlgilileri dolayısıyla Emir Abdülkâdir daha sonraları Ekberî yolun bir temsilcisi olarak anılmaya başlanmıştır. Kanaatimizce bunun en önemli sebebi onun İbnü'l-Arabî'yi şerh edip yorumlaması ve sonuçta tasavvuf li-

teratüründe kıymetli bir eser olan *el-Mevâkîf*’ı kaleme almasıdır. Bu eser âdeta İbnü’l-Arabî külliyyatının bir özeti niteliğindedir. Sıkı bir İbnü’l-Arabî takipçisi olan Emir, bu eserinde onun görüşlerinin çoğunluğunu benimsemiş ve İbnü’l-Arabî’nin düşüncelerinin aksine fikir beyan eden kimseleri de eleştirmekten geri durmamıştır. Kitabımızın birinci bölümünde Emir Abdülkâdir’in oğlunun *el-Mevâkîf* için yaptığı yorum şu şekilde kayda geçmiştir; “Şeriat ve hakikat ilminde hüner sahibiydi. Birkaç telifi vardır. Hakikat ilmine dair yazdığı *el-Mevâkîf* adlı eseri senin için yeterlidir. Bu eseri iyice gözden geçiren kimse, ondan müellifinin faziletini ve mertebesinin yüceliğini idrâk eder.” Eserde Emir, şeriat ve hakikat çizgisini muhataba aktarmakla birlikte, filozoflara ve kelamcılarının bir kısmına da eleştiriler getirmiştir. *el-Mevâkîf*’ın yanı sıra Ramazan Muslu, Emir’in diğer eserlerini de tek tek incelemiştir: “Zikra’l-âkil ve tenbihü’l-ğâfil”, “el-Mikrâdu’l-hadd li-kat’ı lisâni muntekâdı dîni’l-İslâm bi’l-bâtılı ve’l-ilhâd”, “Risâle fi’l-hakâiki’l-gaybiyye”, “Nüzhetü’l-hâtır fi karîzi’l-Emîr Abdülkâdir” ve “Ta’likât” adlı eserlerdir.

Eserin ikinci bölümünde ise yazar tarafından Emir Abdülkâdir’in tasavvufî görüşleri incelenmiştir. Burada en önemli söylenecek söz Emir’in tasavvufî görüşlerinin temelini İbnü’l-Arabî düşüncesine dayandığını bilmemizin gerekliliğidir. Bu bölümde onun tasavvufî görüşleri şu çerçevede ele alınmıştır: Vahdet-i vücûd, Merâtib-i vücûd, İnsan-ı kâmil, Allah’ın rahmetinin bütün mahlûkata şâmil oluşu, Sülûkün dereceleri, makam ve irfâni hallerin mertebeleri son olarak da Muhammedî şeriata ve selef-i sâlihînin akîdesine zâhiren ve bâtınen bağlanmanın zarureti. Bu bölüm 5 başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; “İnsanın hakikati”, “Amelî Tasavvuf”, “Tasavvufî Düşünce”, “İrfâni Tecrübe” ve “İşâri Yorum” bölümleridir. Bu bölümler incelendiğinde Emir’in tasavvufu hem bir doktrin ve düşünce sistemi olarak hem de bir yaşam biçimi olarak algıladığını rahatlıkla görmekteyiz.

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki elimizdeki bu eser bizlere Emir Abdülkâdir gibi bir komutanı, devlet adamını aynı zamanda çok güçlü bir mütefekkir ve sûfîyi tanıtmaktadır. Bu eserin Emir Abdülkâdir hakkında bundan sonra yapılacak olan çalışmalara örnek teşkil edeceğini umuyoruz.